

“Iona”

Marin Sorescu

Marcată de **existențialism**, perioada postbelică a literaturii române dezvăluie și în genul dramatic preocuparea pentru tema problematicii condiției umane prin aspecte precum: alienarea omului într-o societate absurdă, imposibilitatea comunicării, pierderea identității și libertatea născută din alegeri. Toate acestea sunt surprinse și în dramaturgia lui Marin Sorescu, care optează pentru **drama parabolică**, așa cum este și piesa “Iona”, integrată în trilogia “**Setea muntelui de sare**”, alături de “Matca” și “Paracliserul”.

Deși este subintitulată “Tragedie în patru tablouri”, piesa “Iona” apărută în anul **1968** este o dramă parabolică despre condiția umană, evidențiind schimbările majore din teatru precum: personajele incerte, absența intrigii, decorul simbolic, și mesajul ambiguu care imprima textului caracterul de operă deschisă prin pluralitatea semnificațiilor.

Punctul de plecare al piesei este **mitul biblic** al personajului Iona care fuge de misiunea divină și se ascunde pe o corabie; pedepsit de divinitate va fi înghițit de un chit și va petrece în burta acestuia 3 zile, căindu-se, fiind apoi eliberat pe uscat pentru a-și îndeplini misiunea. Sensurile biblice se referă la altruism, iubire creștină, milă. Însă drama lui Marin Sorescu păstrează numai **contextul** (personajul înghițit de peste) și reinterpretează mitul sub influența ideilor existențialiste ale perioadei: condiția omului contemporan, care se trezește singur pe lume, într-o perpetua situație limită. De altfel, M. Sorescu însuși notează în

prefața textului că și-a dorit să scrie “despre un om singur, nemaipomenit de singur”.

Nucleul tematic al operei este, în acest context, singurătatea, asociată cu **teme, motive și simboluri** complementare, care îi susțin viziunea: moartea, logosul, speranța iluzorie, destinul, simbolul cercului și al închiderii, mistuirea, marea, dinamica vânat-vânător, pe fundalul condiției tragice a omului în lume.

Titlul evocă, pe de o parte, personajul biblic, ca imagine a eșecului uman în relația cu divinitatea, iar pe de altă parte, în ebraică “Iona” înseamnă “porumbel”- pasăre simbolică a libertății, a păcii și a divinului - creându-se astfel, în mod ironic, un raport de antifrază între titlu și text.

Piesa este structurată în **patru tablouri** organizate sub forma unui monolog sau a unui dialog al personajului cu sine însuși. Pentru că este absolut singur, iar replicile nu sunt adresate nimănui din exterior, opera are forma unui **solilocviu**.

Indicațiile scenice sunt minime, discursul dramatic menținându-se într-o ambiguitate specifică teatrului metaforic. Succesiunea celor 4 tablouri nu presupune o desfășurare propriu zisă a acțiunii dramatice, ci mai ales o evoluție interioară a protagonistului și de aceea opera prezintă la nivel structural 2 planuri: un plan anecdotic, al evenimentelor, puține la număr și un plan parabolic, al semnificațiilor. Tocmai de aceea, nimic din ce se întâmplă pe scenă nu trebuie interpretat în plan real, piesa fiind o parabolă a căutării spirituale a individului.

Tabloul I se deschide cu o indicație scenică independentă de textul propriu-zis, în care se precizează câteva detalii ale unui decor stilizat, cu valoare anticipativă: “Iona stă în gura peștelui, nepăsător, cu năvodul aruncat peste cercurile de cretă”. Acțiunea începe într-o zi oarecare, când pescarul Iona, care nu prinsese niciun pește în ultima vreme, își încearcă norocul. Marea îi este însă ostilă, de aceea pescuiește într-un acvariu, aruncând apoi peștii în năvod. Idealul său este

să prindă “pestele cel mare”. Primul tablou se sfârșește tragic, cu Iona conștientizând că este înghițit de un peste pe care până atunci îl ignorase. Gestul său disperat de a se salva, încercând să oprească falcile vine prea târziu, iar strigătul zadarnic (“Ajutooor”) este o confirmare: omul este singur în confruntarea cu destinul. Teatrul lui Marin Sorescu propune **absența intrigii**, iar conflictul exterior este înlocuit complet de **conflictul interior**, căci protagonistul se află, fără să știe, în căutarea sinelui; nu întâmplător, chiar în acest tablou, Iona constată că și-a pierdut ecoul: “Gata și ecoul meu ... Nu mai e, s-a isprăvit.”

În tabloul al II-lea, Iona se află în interiorul primului peste, cu bureți, alge, oscioare, care imită decorul de pe fundul mării. Personajul încearcă să se adapteze în burta peștelui, vorbește cu sine pentru a-și consola singurătatea, iar replicile sale sunt metafore care fac trimitere la existență și îi oferă protagonistului ipostaza de poet: constatarea “Începe să fie târziu în mine” face trimitere la trecerea inexorabilă a timpului, iar întrebarea “De ce trebuie să se culce toți oamenii la sfârșitul vieții” amintește dureros de moarte, ca apus al existenței. Iona găsește un cuțit - simbol al libertății - și îl folosește să spintece burta chitului, pentru a ieși din situația anormală în care se găsește, căci Iona este singurul pescar pescuit de un peste. În finalul tabloului, Iona devine melancolic, iar replica sa metaforică dezvăluie nevoia de siguranță și stabilitate a omului “n-aș face nimic altceva decât o banca de lemn în mijlocul mării”.

Tabloul al III-lea, cel mai extins, are drept decor o altă burtă de peste: Iona a reușit să iasă din primul peste, dar nimerește în burta altui peste, semn că existența omului este, metaforic vorbind, un șir nesfârșit de “burți de peste”, sau altfel spus în șir neîntrerupt de capcane. “Mica moară de vânt” din decor și de care Iona se simte “atras ca de un vârtej” constituie și ea un avertisment simbolic. Cei doi pescari care apar în scena, purtând pe umeri bârne grele, nu intră în dialog cu Iona, semn

reiterat al singurătății ontologice. **Punctul culminant** al piesei se asociază cu momentul de maximă tensiune interioară a protagonistului, dezvăluit prin rugămintea mamei: “Mai naște-mă o dată!”.

Decorul celui de-al IV-lea tablou reprezintă “o gura de grotă, spărtura ultimul pește spintecat de Iona”. Baba lui Iona care răsare la gura grotei este un indice de timp: a trecut o viață întreagă de când omul încearcă zadarnic să găsească soluția ieșirii din criză. Primele sale acțiuni sunt mai degrabă rodul unor impulsuri pe moment decât niște acte raționale: prin în capcană, el doar încearcă să scape iar rezultatul este nul. Iona spintecă burta peștelui care l-a înghițit și se trezește în burta altuia, mai mare decât a primului. Ieșirea din limite vechi înseamnă intrarea în limite noi. Calea cea adevărată, înțelege Iona, se află înăuntru “Trebuia s-o iau pe partea cealaltă ... E invers. Totul e invers”. Este momentul iluminării, când Iona își recapătă identitatea: “Eu sunt Iona”. Gestul spintecării propriei burți trebuie citit tot în cheie simbolică, ca o victorie. Iona iese din labirint și se regăsește pe sine, simbolistică întărire de metafora luminii “Răzbim noi cumva la lumină”. **Finalul** deschis lasă loc interpretărilor multiple, căci **teatrul modern** ambiguitizează voit semnificațiile, tot astfel cum viața nu e niciodată pe deplin înțeleasă.

Iona este “o sinecdocă a destinului uman”, “omul singur și singular, între cer și pământ, sau între pământ și apă” (Nicolae Manolescu). Personajul este construit în primul rând prin mijloace indirecte, ca protagonist, erou tridimensional, eponim și proteic. Datorită monologului și caracterului non-acțional ce-l definește, Iona este diferit de ideea comună de personaj, deoarece instrumentele sale de manifestare sunt exclusiv cuvintele. **O scenă reprezentativă** pentru profilul eroului este **gestul din final, al eliberării** - prin acțiunea liberului-arbitru - din întunericul și

monotonia vieții care duce “spre nicăieri”. Spintecarea burții reprezintă, astfel, întoarcerea către sinele profund, o formă sublimă de revoltă și eroism.

Prin urmare, în spațiul dramaturgiei românești, piesa lui Marin Sorescu este un model ingenios de curaj al viziunii artistice și tehnică dramatică, fapt care o situează la granița genurilor și chiar a speciilor literare. În ciuda inconsistenței spațio-temporale voite, a ambiguității dramatice, “Iona” **a fost și este pusă în scenă cu succes**, fiind receptată și astăzi ca o **opera dramatică de maximă modernitate**.